

letén a műkincs-kereskedelemben értéket képező 2–3. századi fémanyagot szinte teljes egészében megszüntette. Egykori jelenlétét mutatja a néhány általunk talált 2–3. századi érme és fémtárgy, valamint a 2–3. századból származó kerámia túlsúlya a területen. A földművelés erősen rombolja a lelőhelyet. A fémkereső műszer használatának köszönhetően összesen hozzávetőleg 500 érem és 100 fémtárgy, valamint egy vasdepó került elő.

2006. július 17–19. között nyomócsőfektetéshez kapcsolódóan régészeti szakfelügyeletet láttam el a 05, 07/24, 0232/1 hrsz. ingatlanok területén. A vezeték (aszfaltos felszíntől számítva 1,5 m mélységben) régészeti szempontból bolygatott földben haladt. A Nádorcsatorna hídjától Ny-ra, 80 m távolságban a Gátórház (Hrsz.: 08) szolgalmi útja mellett közvetlenül Ny-ra, a humusrétegből római kori tetőcserép-töredékek, római és középkori kerámia került elő. A 40 cm széles árokban nem lehetett dolgozni, ezért a védősáv szélességében (1 m) a 05 út töltését az É-i oldalon 11 m hosszúságban (07/24 erdő által megszabott korlátokon belül) eltávolítottuk. Az alatta található humusrétegben régészeti objektum nem volt megfigyelhető, de ép török kori cseréppipa került elő, valamint továbbra is római és középkori leletanyag. A humusréteg alatt sárga homok található, amely részben sóderes volt és a humusréteggel megegyező leletanyagot tartalmazott. Egy kis szakaszon kövek voltak benne, valószínűleg útfelületként, kötőanyag nélkül lerakva. A homokréteg alatt keményre döngölt vagy taposott, szekérnyomos agyag útfelület volt. Az út Ny-ról K-re lejtett az egykori Sárvíz irányába (középkori Fövenyi Rév bevezető útja?). Nyomvonala átlósan keresztezte a modern utat, hozzávetőleg a Gátórház alatt érhetett el a Sárvizet. Egy 1×1,5 m-es szondát mélyítettünk az útfelületbe. Az út közvetlenül az altalajon(?) (sárga löszös, homokos talaj) létesült. Felülete átlag 10 cm vastagságban barnás-szürke kemény, döngölt agyag, amelyet a ledöngölt altalajra terítettek. Az útból 2–4. századi római kerámia került elő, valamint egy fekete aljtöredék, amely vagy késő római vagy kora népvándorlás kori. A leletanyag alapján az út egy késő római dűlőút volt eredetileg, amelynek a nyomvonalát használhatták a középkorban is.

KOVÁCS LÓRÁND OLIVÉR – SÁNDOR LAJOS

379. Táplánszentkereszt határa

(Vas megye) Ő, R, V, Á, Kk

2006. december 4–5-én terepbejárást végeztünk a település külterületén. A mai település létrejöttének fő rendezési elvét a Gyöngyös-patak völgyében a középkortól kialakult szegek határozták meg. A Gyöngyös-völgyön kívül a település határába eső árok, illetve az É-i határt képező Sárd-patak határozták meg az őskortól a késő középkorig a terület településrendjét. Az egykori települések nyomai a vízfolyások teraszain, és azok mentén húzódó dombokon, dombháton figyelhetők meg, esetenként el is távolodva a vízparti területektől.

Almafásor melletti táblák: A Gyöngyös D-i oldalán lévő alacsony dombon, mintegy 200–300 m-es körben közelebből meg nem határozható őskori és késő vaskori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk össze a szántásban (I. lh., hrsz.: 0306/1–3). A Gyöngyös-patak D-i oldalán elterülő háton, szántott, friss vetéssel borított területen lokalizáltunk egy közelebből meg nem határozható őskori lelőhelyet (II. lh., hrsz.: 0308/14–16). A határrész DNy-i részén, a 87. sz. úttól É-ra, szántott területen 60×80 m-es körben késő középkori–kora újkori edénytöredékeket találtunk (III. lh.).

Alsókajdi-sarok: A dűlő K-i részén, alacsony dombokon, szántott területen őskori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk. A lelőhely nagyobbik része Tanakajd határába nyúlik át (Hrsz.: 028/1, 028/4–9).

Ér és Cséve között: A Cséveárok D-i oldalán, ÉNy-DK-i irányú dombháton, 200×250 m-es területen őskori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk. A terület szántott volt (I. lh., hrsz.: 020). A Cséveárok D-i oldalán, az I. lelőhelytől ÉNy-DK-i irányba haladva, mintegy 600–650 m hosszan, egyes szakaszokon 300 m szélességben őskori, késő rézkori, késő középkori edénytöredékeket találtunk (II. lh., hrsz.: 014, 015, 016, 017/1–2).

Gyöngyös kanyarulata: A vízfolyás menti háton frissen szántott területen nagy mennyiségű Árpád-kori és késő középkori kerámiatöredéket, valamint vassalakat találtunk. A lelőhely mintegy 300–350 m-es területen figyelhető meg, É-ra mintegy 100 m-en át követhető. A lelőhely a Szentlőrinc DK-i részén helyezkedik el, annak középkori előzményét jelölheti (Hrsz.: 50/b, 51).

Országút és Ér között: A dűlő D-i részén, a Cséveárok É-i partján, a vízfolyás árteréből kiemelkedő dombháton, mintegy 550×200 m-es területen közelebből meg nem határozható őskori illetve késő rézkori leletanyagot találtunk. A lelőhely minden bizonnyal összefüggésben van a Cséveárok D-i partján lévő lelőhelyekkel, egy nagy kiterjedésű őskori (késő rézkori) településre utalva (I. lh., hrsz.: 03/2). A dűlő ÉK-i részén, egy szélesebb plató kisebb dombháton, szántott területen, a Cséveárok vonalát követve, őskori és késő középkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk össze. A lelőhely nagyobbik része valószínűleg összefüggésben áll – azonos dűlőnév alatt – a Táplánszentkereszt határában lévő őskori településrészekkel.

Munkatárs: Szilasi Attila Botond régésztechnikus.

SKRIBA PÉTER

380. Tiborszállás, Halmos-tag

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ő, Sza

2006. október 2-án terepbejárást végeztünk az országhatár felé vezető út nyomvonalán, amely a Nemzetiséges-csatornától az országhatárig húzódik az Égésilegelő, Százholdas és Halmos-tag határrészeket érintve. A román határ felé haladva lelőhelyet azonosítottunk a dűlőúttól É-ra, egy hurokkal a Halmos-tanya (egykori Új Élet Tsz) felé letérő bekötőút közelében, a Halmos-tag-

ban. A felszíni telepnyom nagyjából a hurok indításától Ny-ra 20–30 m-re kezdődik, és az út irányában húzódva DK felé folytatódik, túlnyomórészt attól D-re. Az ovális alakú, közepes intenzitású lelőhely kiterjedése 60×150 m, a felszínen újkori, császárkori(?) és őskori kerámia-töredékeket gyűjtöttünk.

Munkatárs: Szegfű László technikus.

PINTYE GÁBOR

381. Tihany, Óvár

(Veszprém megye) B, LT, Á

2006. november 13–30. között megelőző feltárást végeztünk a 05/33 hrsz. telken. A feltáráshoz kijelölt terület az 1870-es évek óta ismert földvár középső részén található, a Balatonra erősen lejtő domboldalon. A nagy szintkülönbség ellenére a terület éppúgy sűrűn beépített volt a késő bronzkorban, mint a korábban feltárt dombtető.

Összesen 108 objektumot tártunk fel, ezek nagyrészt cölöplyukak, melyek sűrűn borították az egész területet. Találtunk továbbá 2 tárolóvermet, 1 kemencét és két helyen dokumentáltunk padló részletet. A leletanyag túlnyomórészt késő bronzkori, az urnaezős kultúrába sorolható. Kiemelkedik egy bronz lándzsacsúcs és egy holdidol töredéke. Kelta leleteket – ellentétben a korábbi feltáráson tapasztaltakkal – csupán egyetlen objektumban találtunk, de szórványként a felső talajrétegben másutt is. Előkerült még 28 sír az Árpád-korból, főként mellékelt nélküli gyermeksírok. Az egyik sírban talált edény datálja a temetőt. A sírok összefüggésbe hozhatók az őskori földvár É-i végében álló államalapítás kori földvárval.

REGENYE JUDIT

382. Tiszabő, Galamb-dűlő

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) U, B, Sza, Á

2006. május 3. és augusztus 14. között a Vásárhelyi-terv keretében megelőző feltárást végeztünk Tiszabőnél É-ra, a Part-alja és Galamb-dűlők találkozásánál található régészeti lelőhelyen. A korábbi topográfiai kutatások itt egy É-D-i irányú és kb. 230×130 m kiterjedésű régészeti lelőhelyet regisztráltak, amelynek egy jelentős része a tervezett árapasztó és erdősáv nyomvonalába esett. Az átkutatott terület nagysága megközelítette a két hektárt, amelyen összesen 345 különböző korú és jellegű objektumot, valamint 1225 egyéb régészeti jelenséget dokumentáltunk. A lelőhely felszíne a környezetből ma is erősen kiemelkedik, relatív magassága 4 m körül van. A Ny-i, ártérbe nyúló oldalát a Tisza határolja, a többi égtáj felé nyitott.

A hely emberi megtelepedésre alkalmas, amelynek legkorábbi nyomai az *újkőkori végéről*, a Tisza-kultúra (Kr. e. 5. évezred) idejéből származtak. Ide mindössze hengeres formájú, tüzelésre utaló nyomok és néhány cserepet tartalmazó gödör, valamint egy zsugorított

rítusú, DNy-ÉK-i tájolású temetkezés tartozott. E szórványos nyomok alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy az újkőkori település nem itt, hanem valamilyen oknál fogva (magas vízállás vagy gyakori áradások miatt) a folyótól távolabb jött létre, felületünkön már csak annak szélét regisztrálhattuk.

Valamivel később, Kr. e. 2. évezred vége felé, a *késő bronzkori* Gáva-kultúra népessége telepedett meg a dombháton, amelynek főként alacsonyabb, folyóhoz közelebb fekvő részeit foglalta el. A kultúra telepobjektumai nem csak jelentős számban, hanem rendkívül változatos funkcióban fordultak elő. Voltak közöttük közönséges agyagkitermelő helyek, hétköznapi rendeltetésű gabonátárolók, ugyanakkor állati- és emberi tetemeket tartalmazó szakrális gödrök. Különösen ez utóbbiak tűntek rendkívül érdekesnek, mivel szabályos kör alakúak voltak, amelyekből a halottak feldarabolva, csonkolva, korhasztva (?), bronzékszerekkel és edényekkel, valamint különböző állati maradványokkal és alkalmanként tűznyomokkal együtt kerültek elő. A leletanyagban nagyméretű, füles, öblös tárolóedényeket, turbántekercses, karéjos peremű tálakat, bordás vagy seprős díszű fazekakat, felhúzott fülű csészéket, továbbá egy bronz eszközt és különféle ékszertípusokat (tűket, gyűrűket, karpereceket) ismertünk fel.

A Kr. u. 2–4. sz. közötti időszakban *szarmata* lakosság költözött e területre. Jelenlétükre két földbe mélyített ház, egy nagyméretű füstölögödör, több méhkas alakú gabonátároló és állati (juh, kecske, őz, sertés stb.) részeket tartalmazó hulladékgödör utalt. Objektumaik csak kis részben érintették felszínünket, településük jelentős része feltáratlan maradt. Leletanyaguk jórészt kerámiából, szürke és vörös színű, gyorskorongon készült edényekből (fazekakból, tálakból, korsókból, poharakból), kisebb részben használati tárgyakból (fésű, orsógomb stb.), valamint állatcsontokból áll.

Az ásatási felszín 90%-át *Árpád-korra* keltezhető objektumok (házak, gödrök, árkok, tárolók) foglalták el, amelyek a dombhát legmagasabb részén koncentráálódtak. Megfigyeléseink szerint ez a falu legalább 3–4 ha kiterjedésű lehetett, amelynek legalább a fele a feltárási területünkre esett. Összesen 31 középkori házat tártunk fel, amelyek általában négyszög- illetve enyhén téglalap alakúak, 6–10 m² alapterületűek, földbe mélyített aljzatúak, valamint ágasfás-szelemenek és paticsos szerkezetűek voltak. Tetőzetüket oszlopok tartották, amelyek különböző helyekről, pl. az oldalak mentén vagy a tetőgerinccel párhuzamosan kerültek elő. Padlójukat ledöngölték vagy letapasztották. Belső berendezésükből a kemencék maradtak fenn, amelyek rendszerint a ház egyik sarkában vagy azon kissé túlnyúlva, padlón, vagy enyhén lemélyítve fordultak elő. Sárból készültek, általában félkör vagy patkó alakúak, boltívesek és igen változó méretűek voltak. Tetejükön gyakran használaton kívüli, törött malomköveket találtunk. Többszöri megújításukról a platnik alatt talált összetört cserepek vagy állatcsontok tanúskodtak. Az